

УДК 65.012.412

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ МЕНЕДЖЕРА

ЄВТУХ І.М.

*Студентка 3 курсу, факультет економіки та менеджменту, спеціальність
“менеджмент”*

*Науковий керівник ГРАБОВЕЦЬКИЙ О.І., ст. викладач
ВП Національного університету біоресурсів та природокористування
України «Ніжинський агротехнічний інститут»*

*У статті розкрито особливості й значення юридичної відповідальності
керівника в управлінській діяльності.*

*Ключові слова: менеджмент, службова діяльність, юридична
відповідальність, законодавство.*

Сучасне українське суспільство характеризується доленосними трансформаціями у всіх його сферах: у політиці – це перехід від тоталітаризму до демократії, в економіці – від адміністративно-командної системи до ринкових відносин, у житті кожної окремої людини – перетворення її з „гвинтика” на самостійний суб’єкт господарської діяльності, вільного та свідомого громадянина. Багато вчених, політиків, економістів підкреслюють, що найгострішою сьогодні є проблема кризи системи управління – вона охоплює всі сфери сучасного життя.

Менеджмент, або керівництво чи управління, – це особливий вид професійної діяльності. Головна мета управління – забезпечити цілеспрямовану, скоординовану роботу керованого колективу задля вирішення певних завдань [6]. Відповідальність, на мою думку, є однією з визначальних ознак менеджерської діяльності. Слід відзначити, що ця відповідальність відображає правовий аспект відповідальності менеджера, тому що регулюється певними правовими нормами та низкою обов’язків.

Керівник не повинен ігнорувати юридичного аспекту прийнятих рішень, щоб не створювати у майбутньому складнощів у роботі [3].

Юридичну відповідальність прийнято розділяти на дисциплінарну, адміністративну, цивільно-правову, кримінальну. Розглянемо, що кожен вид являє собою в контексті даної теми.

Дисциплінарна відповідальності у вигляді догани та звільнення застосовують за порушення трудової дисципліни.

Застосувати дисциплінарне стягнення до директора вправі тільки власник або уповноважений ним орган, який прийняв його на роботу (обрав, затвердив і призначив на посаду).

Дисциплінарне стягнення застосовують не пізніше одного місяця з дня виявлення порушення і не пізніше шести місяців з дня вчинення.

Говорячи про дисциплінарні стягнення, не можна пройти повз матеріальну відповідальність менеджера в рамках трудових відносин. Припустимо, через некомпетентне управління підприємством йому завдано матеріальних збитків. Керівник як найманий працівник згідно з Кодексом Законів про працю України несе обмежену матеріальну відповідальність або повну.

Обмежена матеріальна відповідальність полягає в тому, що директор відповідає у розмірі заподіяної з його вини шкоди, але не більше свого середньомісячного заробітку, якщо шкоду підприємству, установі, організації заподіяно зайвими грошовими виплатами, неправильною постановкою обліку і зберігання матеріальних чи грошових цінностей, невжиттям необхідних заходів щодо запобігання простоям, випуску недоброякісної продукції, розкраданню, знищенню і зіпсуттю матеріальних чи грошових цінностей.

Менеджера можуть притягти до повної матеріальної відповідальності, лише у випадках, обумовлених у Кодексі Законів про працю, а саме:

- службова особа, винна в незаконному звільненні або переведенні працівника на іншу роботу;
- керівник підприємства, установи, організації всіх форм власності, винний у несвоєчасній виплаті заробітної плати понад один місяць, що призвело до виплати компенсацій за порушення строків її виплати, і за умови, що Державний бюджет України та місцеві бюджети, юридичні особи державної форми власності не мають заборгованості перед цим підприємством [4].

Посадові особи несуть адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з недотриманням встановлених правил у сфері охорони порядку управління, державного й громадського порядку, охорони природи, здоров'я населення тощо.

Не всяке діяння буде адміністративним правопорушенням, а лише суспільно небезпечне, винне (умисне або необережне), протиправне і кримінальне. Для кваліфікації правопорушення як адміністративного необхідний його склад: об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона правопорушення. Про адміністративну відповідальність не може бути й мови, якщо хоча б один з чотирьох перерахованих елементів відсутній або не відповідає Кодексу України про адміністративні правопорушення [2].

Адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше двох місяців із дня вчинення разового правопорушення. Якщо ж правопорушення триває,

тоді не пізніше двох місяців із дня його виявлення. Наприклад, таким можна вважати заняття підприємницькою діяльністю без державної реєстрації [1].

Притягнення до дисциплінарної відповідальності не виключає одночасного застосування адміністративного стягнення.

В останні роки спостерігається стійка тенденція до розширення сфери цивільно-правової відповідальності. Так, у зв'язку з перенасиченням ринку товарами завдяки розвитку технологій у цивілізованому суспільстві виникає відповідальність за продукт як вид правової відповідальності (вперше з'явилася в американському праві 1963 року). Зараз і у нас існує система сертифікатів якості, служб захисту прав споживача тощо [7].

Підставою для притягнення до кримінальної відповідальності є вчинення менеджером такої дії або бездіяльності, яке Кримінальний кодекс України вважає злочином. Злочинність діяння визначається наявністю складу злочину.

У складі злочину виділяють чотири елементи:

- об'єкт (те, чому злочин заподіяв шкоду або завдав збитків);
- об'єктивну сторону (те, у чому виражається злочин у зовнішньому світі, тобто діяння особи, наслідки та причинний зв'язок між діянням і суспільно небезпечним наслідком);
- суб'єкт (особа, яка вчинила злочин);
- суб'єктивну сторону (її ознаки – мотив, мета злочину та вина, форма якої – намір або необережність).

Керівник несе відповідальність за злочини у сфері службової діяльності. Зупинимося докладніше на розділі Кримінального Кодексу "Злочини у сфері господарської діяльності". Розглянемо статтю 212 Кримінального Кодексу - ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів [5].

Зазвичай першопрчиною для порушення кримінальної справи є акт документальної перевірки і додана до нього податкова звітність (декларації, звіти, розрахунки тощо), яка свідчить про несплату податків і зборів. Але щоб притягнути до відповідальності директора підприємства, потрібно встановити склад злочину. Крім зазначених вище елементів злочину, у будь-якому випадку важливий ще один – предмет злочину. На відміну від об'єкта (суспільні відносини), він є річчю, тобто частиною матеріального світу, наявність якого впливає на кваліфікацію злочину.

Отже, об'єктом злочину буде встановлений законодавством порядок оподаткування фізичних та юридичних осіб, а предметом - податки і збори (обов'язкові платежі), які входять в систему оподаткування.

Об'єктивну сторону злочину характеризують три ознаки:

- по-перше, діяння - наприклад, заниження об'єкта оподаткування, тобто дія або бездіяльність, в якому висловлюється ухилення від сплати податків;
- по-друге, наслідки у вигляді фактичного ненадходження до бюджету або державного цільового фонду коштів у значних розмірах;
- по-третє, причинний зв'язок між діянням і наслідками.

Суб'єктивна сторона даного злочину характеризується тільки наміром, оскільки особа усвідомлювала суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачала суспільно небезпечні наслідки або свідомо їх допускала. Підтвердити умисел може, наприклад, складання і використання директором піддроблених документів або, скажімо, заниження ним обсягу продажів товарів (послуг). Якщо намір керівника не доведений, відповідальність виключається.

Суб'єкт злочину - це в першу чергу службова особа підприємства, установи, організації незалежно від форми власності. Для законного залучення менеджера до кримінальної відповідальності за ст. 212 Кримінального кодексу України необхідна наявність ряду дуже суттєвих умов. При відсутності хоча б однієї необхідною "дрібниці" це стає неможливим. До того ж, якщо директор вчинив діяння, передбачене ч. 1 (значний розмір) або ч. 2 (великий розмір) ст. 212 вперше, то у директора є шанс звільнитися від кримінальної відповідальності. Для цього треба сплатити податки, збори (обов'язкові платежі) та відшкодувати збитки, завдані державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня).

Це не єдина стаття, яка належить до злочинів у сфері службової діяльності. До них відносять зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, службова недбалість, одержання хабара тощо.

Отже, беззаперечно, що директор несе відповідальність за здійснювану підприємницьку діяльність, дотримання норм чинного законодавства України, сплату податків та обов'язкових платежів до бюджету, а також за ряд інших питань, що безпосередньо чи опосередковано стосуються діяльності підприємства. Невірне тлумачення, невиконання вимог, повне або часткове ігнорування норм законодавства тягне за собою відповідальність.